

Reflexivitet.

En anteckning.

Kaj Bernh. Genell

(**Språklig exkurs** (en utveckling):
Specialfall: Det franska språket. -: beträffande **Själv**et och siget.: "soi" är ett reflexivt pronomen. Tillägget "mème" i "soi- mème", "moi -mème" härstammar från lat. "ipse"/ via "mipse"/ (via en rad andra övergångsformer, : man går från 1300_ talets meisme", till mesme, från lat. metipsimus, vilket härör från ett suffix till superlativet "metipse", ur (*loc.class.*) "egomet ipse" = moi-meme, från "egomet" = "moi" - här alltså ett "ego" förstärkt med "met" och "ipse"= "meème, en personne", om ni förstår.....)alltså ordet för sv."samma", "likadan", men också "själv",- (Språkens olika sätt att behandla (!)reflexiviteten påverkar ibland den spekulativa filosofin, där man har ovanan att icke börja med tingen, sakerna, men med orden!(- Jfr. utsagan "Det är dålig metod att börja med orden." Av filologen **Ferdinand de Saussure** .-) Det existerar alltså med grammatisk (språkligt geografisk) "nödvändighet"(d.v.s. verklighet) en skillnad mellan språkbruket hos **G.W.F.Hegel** (såsom tysktalande) och **J.-P.Sartre** (såsom fransktalande).- (" Siget", - detta begrepp är okänt för en "normal" svensk - "**le soi**" är samtidigt ett begrepp som i Frankrike , som - i vissa kretsar - tidvis betyder , eller numera: betydde , "den intellektuella traditionen". - vilket säger något om den franska cartesiska filosofiska traditionens fasta punkt. Samtidigt säger fransmannen i gemen ofta: " Ce qui au monde viellit le plus vite: la nouveauté."- det som åldras snabbast är nyheten....). När t.ex. **P.Ricoeur** skriver: " sigets position är inte en given, men en uppgift..." , så avses ju mer vad vi kallar "Själv". ("Själv" har ju i sin tur i svenskan ingen stark ställning i språkbruket. Vi har alltså inte "reflekterat oss" så långt som en tysk *de facto* har...- denna problematik kan spåras bakåt till - *självaste* (lat.: " *ipsissimus* ") - **Hegel**. Denne hävdade att ett *träd* eller en *blomma* har ett sig ("sich"), men icke ett själv ("Selbst"), ty det senare, det kan bara en människa ha (att ha..... *Självmedvetande*).)

(**Den andre**: franskans "autre" kommer från latinets "alter", som i populärlatin ersatte "alius"; "autrui" kommer ur "alrui", en äldre form av

"autre", löpande in i pers.pron. "lui"("han"), (till "alterlui"), alltså ungefär: "en annan han". Vi kan jämföra de båda nutida uttrycken, med något olika innebörd i franskan, "l'autre" och "l'autrui". Begr."autrui" är ung. sv. "granne".) (Inom den franska kultursemiotiken har utvecklats en särskild terminologi med ursprung i reflexiviteten, delar av vars "grundläggande grammatik" lyder: *reflexivitet*: jämnårig med , *irreflexivitet*: far till; symmetri: syskon till; *assymmetri*: far till; transitivitet: förfader till; *intransitivitet*: far till. Dessaa termer kan användas i de mest skilda sammanhang, och hade sin främsta utbredning under *den strukturalistiska erans* hektiska spekulation, där den strukturalistiska tanken också avslöjar sig i sin statiskhet, vilket - i reaktion - fick den svärfångade *seriella teorin* att uppkomma, ur musikens semiotik..))

Vi blir oss själva genom att vara *andras Andre*. Och den vi skall vara, det är , som någon sagt: *den andres främmande*...

(Detta skall inte blandas ihop med uttrycket "det *andra andra*", som i vår tid, - det var för en tid sen - med **Derrida** - står för det omedvetna, **Sigmund Freuds** "der andere Schauplatz"— det finns alltid "en dubbelhet i enhetens hjärta."...., som **J.-P. Sartre** skrev.).

(Vi kan inte identifiera oss med *den Andre* om inte den Andre kan identifiera sig med oss. Upptäckten av den Andre går genom den andres Andre, såsom ett mirakel om man lägger upp det filosofiskt. Via den *absolute andre* till den reelle, enl. **Emm.Levinas** , som glider från det abstrakta till det än mer abstrakta .) Jfr. Sartre, som - nästan för handfast - menar att jag ser den andre som både objekt o. subjekt. Jag kan inte vara objekt för ett objekt men för ett subjekt, enl. Sartre.

Så menar också **Emmanuel Mounier** (1905-1950) i sin klassiska *L'existentialisme est un personalisme*, (1972) , att Sartre har *bevisat* den Andres (eller snarare den "andres") existens, vilket dock betvivlas av andra filosofer, som vanligen hävdar, att detta är en svår sak att bevisa. Man kommer inte fram resonemangsvägen, man kan inte deducera sig fram till detta. **Edmund Husserl** , fenomenologins grundare, lyckas, enligt dem som förstår honom , inte.....I Husserls s.k. "egologi" är den andre den som är liknande, (samme) - oavsett om denne kan förstå mig eller ej, vad jag förstår. Jag skulle t.ex. vara en H.s "andre", trots att jag inte förstår vad han skriver. Detta är, vad

jag förstår, problematiskt., och jag får nöja sig med de mera "aktivitetsbetonade" bevis, som enkelt innebär att man genom att syssla med samma saker som andra människor gör, om man trivs efter ett tag kommer underfund med att man nog är "likadan" som de, o. följaktligen att de "andra" faktiskt (verkligen) – med ett *argumentum ad hominem*, på ett personligt tvingande sätt - existerar. - (se t.ex. **D.Christoffs** uppsats, *La connaissance d'autrui, i: Actes du XIeme congres international de philosophie, Vol VII, Bruxelles 1953.*, där man har förståelse med i likhetsbegreppet, o. **Jean-Paul Sartres** bok *Varat och Intet (L'etre et le Néant, 1933)*, där förståelsen börjar i blickutbytet i det fina kapitlet *Le regard (Blicken)*, - en frukt av Sartres Husserl- och Hegelstudier i Berlin på 30-talet och också av exilryssen **Alexander Kojèves** utmärkta seminarier i Paris under 1930-talet, utan vilka världen hade varit mindre hegelsk.

Sartres bok *L'Être et le Néant* kallades av kultursemiotikern, filosofen o. essäisten **Roland Barthes** (1915-1980) för "*den Andre-skriften*." **Mounier** brukar betecknas som personalist (ett uttryck som härör från den tyske rom. fil. **Jakobi**, - som vi kommer att möta senare.....) – liksom **N. Berdiaev** och **M.Buber** – och med en anhängare av denna riktning brukar man förstå en som ställer individ och person mot varandra. Man är emot individualismen och för utveckling av *personen*. Person är något man blir, i gemenskap med personer. (Hur den *första personen* uppkom är det ingen som vet.....Som: Problemet med Adams navel.) ---- Hos Sartre finns tydliga avtryck av både **Hegel** och **S.Kierkegaard**. (Sartre lär ha lärt sig danska (!) – ett av världens svåraste språk - för att kunna läsa Kierkegaard i original.) ---- : vi måste enligt Sartre undvika *Ond Tro*. - **Ond Tro (mauvaise foi)** är : att lura sig själv och andra genom att rationalisera den mänskliga existensen, genom att se sig själv som ett passivt objekt, ett offer för yttre krafter, beskrivna i religiösa eller vetenskapliga skrifter, d.v.s. att inte se sig själv som en varelse som skapar sitt eget öde genom en serie fria val. För alla dessa val är människan, enl. den tidige Sartre (*L'Être et le Néant*) totalt ansvarig. ("Människan är dömd till frihet.", "Helvetet är de andra." - . Jfr. här den utmärkta boken om existencialismen och dess frihetsbegrepp av **Johannes Sløk**, *Existentialisme*, (1964),). Sartre modifierar senare, - bl.a. i Flaubertboken *L'Idiot de la Famille* -, denna fundamentalism.

J.-P. Sartre i intervju 1973:

"Men du tycker ju egentligen inte om Kierkegaard?" , frågar intervjuaren, **Benny Levy**. (Icke identisk med **BHL**.)

J.-P. Sartre: "Det är sant, men jag var ändå under hans inflytande. Det var orden som tycktes mig framför andra ha verklighet. Jag vill alltså hålla det räkning för min filosofi. Det var på modet. Med Hegel tränger historien in som en tragedi i filosofin. Med Kierkegaard kom biografien som narrspel, eller som dram." (Sartre, *SoS*, s.7.)

Jag är inte helt säker på vad Sartre syftar på beträffande S.Kierkegaard.

"Det har alltid varit min passion att försöka förstå människorna." - Sartre. (Sartre 1905-1980, **Annie Cohen Solal**, (1885),s.656.)

Quentin Lauer skriver i *Phenomenology, It's Genesis and Prospect*,(1965):

"Medvetandets vara är att negera tillvarons verklighet och därmed är den bestämmelse som medvetandet tillför icke-vara. Medvetandets aktivitet är alltså ett intet-görande, och detta är, för Sartre, existens. /.../ Sartres analyser är knappt filosofiska, alltför personliga." -)----- När vi talar om denna "*den Andre-filosofin*", - så måste vi samtidigt vara mevetna om, - som ovan sagts - att vi talar om en *idealistisk* riktning. Det är filosofi, inte psykologi. Där behandlas varje människa, - i humanismens namn, kan man förstå -, som var mans/kvinnas andre, och man bortser, - felaktigt – och i det, i och för sig, sanna människorvårdets namn, ifrån det välkända faktum, att människor i det dagliga livet väljer sin andre, och inte alls umgås med var man/kvinna som en den andre. Det är alltså här ibland prat i luften om mänsklig samvaro som inte har någon likhet med hur det sociala samspelet i verkligheten ter sig. Många av den Andre-filosofins företrädare är i mycket hög grad aristokrater, som inte bebländar sig med folk i allmänhet, ibland t.o.m. föraktar "populasen", men väl gärna teoritiserar om den – kanske såsom ett substitut. (se också *Phenomenology and existentialism:Husserl and Sartre on Intentionality*, **Maurice Natanson**, i *Philosophy today*,no.3. Ed. **J.H.Gill** (1970).) De, som talar mest om de andra och människokärleken, visar sig i allmänhet vara de allra mest självupptagna. Exempler är bara alltför många. Jag avser här inte alls att blanda mig i ngn debatt om altruismen contra egoismen med de svenska biologisterna, såsom prof. **B.Tullberg** o. andra. Deras bidrag till *filosofin* är lika med 0.

Emmanuel Lévinas. I Sartres efterföljd, och i efterföljden av de tidigare omnämnda betydelsefulla, originella hegelseminarierna av **A. Kojeve**, *Lecons...* 1933-1939, som "den Andre"-filosof, och under inflytande av **S.Kierkegaard** och **F. Rosenzweig** har moralisten **Emmanuel Levinas** verkat, delvis i diskussion med i i kontrast till den av allt att döma helt hjärtlöse psykoanalytikern **Jaques Lacan** (1901-1981), icke att förglömma den skarpsinnige **M.Blanchot**.

Jaques Lacan. Lacans intresse för dialektiken "den Andre", i samband med intresset för lingvistik (särskilt en tolkning av **F. de Saussure** och i utvecklande av vissa idéer hos lingvisten **Roman Jakobson**. Se här den omfattande biografen **Jaques Lacan**, av psykoanalytikern **Elisabeth Roudinesco**(1993.) är djupt och ofta effektivt. I en föreläsning om **Freud**, i en kommentar till dennes *Om narcissism* (1914) beskriver Lacan *egot* som en *hägring* (mirage): "Det kan inte råda någon tvekan om Freuds intentioner i hans understrykande av teorin om *egot*. Den handlande om att undvika två fällor. Den första är dualismen. Det förekommer en slags mani hos många analytiker, vilken består i att förvandla det omedvetna till ett annat ego, ett ont ego, en dublett, en symmetrisk motpart till egot – medan teorin om egot i Freuds version tvärtom är byggd för att visa att det som vi kallar vårt *ego* är en viss bild vi har av oss själva, något som ger oss en hägring, av allt, utan tvivel. Dessa oss ledande hägringar orienterar inte alls subjektet i riktning mot djup självkänedom. Egots funktion är explicit utformad hos Freud såsom analog på alla sätt till det, som i litteraturteori kallas en determinant." (*An adress: Freud in the century*, 1956. ur: *The psychoses. The seminar of Jaques Lacan, Book III*, 1955-1956.s.240.)(Vi återkommer till denna diskussion.)

Lacan tillfogar till Freuds andra topik, som omfattar de tre instanserna, personlighetens imaginära poster; *Jag (moi)*, *det*, *överjag*, en fjärde, *je*, jag, som han "tilldelar uppgiften att vara den plats där subjektet kan känna igen sig självt."(**E.R.**s.146.) Lacan var läkare, en psykoanalytiker (utan att ha själv genomgått psykoanalys,) författare, en autodiktare i filosofi, en karismatisk ledartyp, en eklektiker och en man med god förmåga att kondensera en erfarenhet i en kontroversiell, kort formulering. (KBGenell)

Copyright Kaj Bernh. Genell